

Київський національний університет
будівництва і архітектури
Кафедра політичних наук та історії

Шифр спеціальності	Назва спеціальності, освітньої програми	Рівень освіти
С2	Політологія Політологія	Бакалавр

«Затверджую»
Завідувач кафедри

Розробник силябуса

 / Василь ДЕРЕВІНСЬКИЙ/

 / Ірина АЛЕКСЕЄНКО/

СИЛАБУС

ОКФ 14 МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС

(назва, шифр освітньої компоненти (дисципліни))

1) Статус освітньої компоненти: **ОБОВ'ЯЗКОВА**

2) Контактні дані викладача:

Проф., д.політ.н. Алексєєнко Ірина Вікторівна
Контакти: Irina_alekseenko@yahoo.com
Ауд. 431 Центрального корпусу КНУБА
профіль на сайті: <http://surl.li/fkked>

3) Пререквізити: «Вступ до спеціальності « Політологія», «Історія держави і права», « Історія зарубіжних політичних вчень», « Сучасна зарубіжна політологія», «Політичні системи та режими сучасності».

4) **Коротка анотація дисципліни:** формування у студентів наукового розуміння і знань основних проблем політології міжнародних відносин, історії міжнародних відносин, зовнішньої політики держав та світової політики впродовж періоду від виникнення міжнародних відносин до наших днів, освоєння теоретичних і практичних аспектів світового політичного процесу, розкриття спектру понять і підходів, що застосовуються світовою наукою у вивченні політичних взаємодій на міжнародній арені.

5) Структура курсу:

Загальна кількість кредитів ЄКТС

6

Сума годин:

180

Вид індивідуального завдання

Контрольна робота, реферат 2

Форма контролю

Залік, іспит

6) Зміст курсу

Програма дисципліни

МОДУЛЬ 1. Теоретико-методологічні засади аналізу міжнародних відносин та світового політичного процесу

Змістовий модуль 1. Концептуальні підходи до аналізу міжнародних відносин

Лекція 1. «Міжнародні відносини та світовий політичний процес» як навчальна дисципліна і об'єкт наукового аналізу (2 год.).

Дві концепції до розуміння змісту і направленості міжнародних відносин (традиціоналістський та модерністський). Співвідношення дефініцій «міжнародні відносини» та «світова політика». Синонімічний ряд «міжнародна політика» – «світова політика» – «світовий політичний процес».

Інституціоналізація дисципліни «Міжнародні відносини та світовий політичний процес». Дослідження міжнародних відносин у США. Тенденції розвитку міжнародних відносин.

Об'єкт пізнання та предмет науки. Принципи, яким повинен відповідати предмет наукового дослідження. Об'єкт та предмет дослідження міжнародних відносин.

Методологія, методи та техніки в міжнародних відносинах. Місце і роль емпіричних досліджень, значення гіпотез в теорії міжнародних відносин. Загальнонаукові методи – аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, протиставлення, порівняння, класифікація, типологізація, загальне і особливе. Загальнотеоретичні методи – історико-порівняльний (компаративний), структурний, функціональний, системний. *спеціальні методологічні підходи.*

Практичне заняття 1 (2 год.)

1. *«Міжнародні відносини та світовий політичний процес» як наукова дисципліна: інституціоналізація та предмет дослідження.*

2. *Об'єкт і предмет міжнародних відносин та світової політики.*

3. *Методи дослідження міжнародних відносин та світової політики.*

Лекція 2. Класичні традиції та парадигми у вивченні міжнародних відносин. (1 год)

Зародження в Стародавній Греції двох традицій та течій в політичній думці міждержавних відносин («Історія Пелопоннеської війни» Фукідида). Війна і мир, сила і право, національний егоїзм та універсалізм критерії розрізнення двох традицій – реалізму та ідеалізму.

Г. Гроцій, Дж. Локк про принципи ліберального міжнародного права, міжнародне співробітництво та колективну безпеку. Ідея вічного миру І. Канта

Формування засад реалістської традиції у вивченні міжнародних відносин у працях Н. Макіавеллі, Т. Гоббса. Вчення Ж. Бодена про державний суверенітет. Е. де Ваттель і концепція «політичної рівноваги» як відображення процесів формування міжнародної європейської системи. Г. Гегель.

Практичне заняття 2 (1 год)

2.1. *Теоретичні дослідження міжнародних відносин в епоху Стародавнього Світу.*

2.2. *Розвиток ідей вічного миру в європейській політичній думці V-XVIII ст.*

2.3. *Формування і розвиток «реалістичних» уявлень про міжнародні відносини в політичній думці епохи Відродження і Нового часу.*

Лекція 3. Сучасні теоретичні підходи та парадигми дослідження міжнародних відносин. (1 год)

Р. Нібур, Г. Моргентгау: формування цілісної реалістичної теоретичної концепції. Об'єктивні закони в міжнародній політиці. Види зовнішньої політики держави. Значення моралі, права і громадської думки. Теорія балансу сил в реалізмі. Подальший розвиток класичних реалістичних ідей. Реалізм в політиці. Критика реалізму. Неореалістична концепція і класичний реалізм: спільне та відмінне. К. Уолтц, проблема безпеки в неореалізмі, «дилема безпеки». Значення системного рівня аналізу міжнародних відносин.

Періоди підйому ліберального підходу в теорії міжнародних. Лібералізм Вудро Вільсона. Головні положення класичного лібералізму. Лібералізм і демократія: природні й гармонійні партнери та сутність взаємодії.

Провідні представники сучасного неолібералізму – Дж. Най, Р. Кеохейн, С. Краснер, М. Дойл. Сучасне ліберально-ідеологічне трактування міжнародних відносин – Ф. Фукуяма. Концепція мондіалізму.

Марксизм як загальнонауковий підхід до аналізу міжнародних відносин. світова політика з точки зору марксизму. Погляди К. Маркса на міжнародні відносини. Неомарксистський підхід. Представники неомарксизму – І. Валлерстайн (Світ-системний підхід) і А. Франк.

Практичне заняття 3 (1 год)

3.1. *Політичний реалізм в теорії і практиці міжнародних відносин.*

3.2. *Ліберально-ідеологічна теорія і неолібералізм.*

3.2. *Марксизм / неомарксизм про міжнародні відносини.*

Тема 4. Геополітичне підґрунтя світового політичного процесу. Геополітичні концепції міжнародних відносин (2 год.).

Перехід від ідей географічного детермінізму до сучасності. Р. Челлен, поняття «геополітики». Класичний період в історії геополітичної думки. Германська геополітична школа. Німецький географ Ф.Ратцель (1844 – 1904), територія держави - «життєвий простір» та політична сила. Закони експансії. К.Хаусхофер (1869 – 1946), розширення життєвого простору, поглинання малих держав великими державами заради економічної самодостатності. Майбутній світовий устрій за Хаусхофером як система політичних регіонів. К. Шмітт.

Х.Макіндер (1861 – 1947), політична могутність держави та її географічне положення, «Світовий острів» (Хартленд) як ключова територія в геополітичному сенсі. Концепція північного атлантизму Макіндера як геополітична основа майбутнього блоку НАТО. Засновник американської геополітики - адмірал А.Мехен (1840 – 1914), військово-морська могутність держави як головна частина її геополітичного потенціалу. Формул Мехена «військовий флот + торгівельний флот + військово-морські бази». Послідовник Мехена політолог Н.Спайкмен (1893 – 1943), контроль узбережжя між Хартлендом та Великим морським шляхом, Римленд (Крайня Земля). Формула Н.Спайкмена під час «холодної війни».

Геополітична думка після Другої світової війни. С.Хантінгтон, З. Бжезинський.

Російські геополітичні концепції (М. Данилевський, Л. Мечников, В. Семенов- Тян-Шанський, О. Дугін).

Українські геополітичні концепції (С. Рудницький, Ю. Липа).

Практичне заняття 4 (2 год.)

4.1 *Політична географія. Географічний детермінізм. Поняття «Геополітика». Класична німецька школа геополітики.*

4.2 *Британська та американська геополітичні школи.*

4.3 *Сучасні геостратегії.*

Змістовий модуль 2. Системний підхід до аналізу міжнародних відносин

Тема 5. Міжнародні системи: сутність та моделі. (2 год)

Системний підхід як основа аналізу міжнародної системи. Традиційно-історичний, історико-соціологічний, евристичний, змішаний, емпіричний підходи аналізу міжнародних систем. Р. Роузкранс та Е. Луард та їх спроби синтезу історико-соціологічного і евристичного підходів. Олігополістичний підхід Р. Гилпіна.

Історичний розвиток міжнародних систем. Основні характеристики Вестфальської, Віденської, Версальсько-Вашингтонської, Ялтинсько-Потсдамської міжнародних систем. Особливості сучасної міжнародної системи.

Практичне заняття 5 (2 год)

5.1. *Типи і структури міжнародних систем.*

5.2. *Міжнародні системи: основні історичні моделі.*

Тема 6. Актори міжнародних відносин. (2 год)

Зміст понять «суб'єкт міжнародних відносин», «суб'єкт міжнародного права», «актор», «учасник», «сторона». Держава як ключовий актор міжнародних відносин: ознаки, функції, сучасна форма. Класифікація держав. Функції держави. Суверенітет внутрішній та зовнішній. Національна могутність: структура та зміст. Типологія держав з урахуванням факторів національної могутності: наддержави, великі держави, середні держави, малі держави і мікрдержави.

Міжурядові та неурядові організації: їх класифікація та основні функції в МВ. Міжнародні міжурядові організації. Типи міжурядових організацій. Міжнародні неурядові організації. Еволюція розвитку неурядових організацій за змістом і формами діяльності. Суспільні рухи. Транснаціональні корпорації: зміст та роль у міжнародних відносинах.

Практичне заняття 6 (2 год)

6.1. *Взаємозв'язок і характер відносин між основними учасниками МВ.*

6.2. *Держава як ключовий актор міжнародних відносин.*

6.3. *Недержавні актори міжнародних відносин: їх роль і функції.*

Тема 7. Правове регулювання і дії моральних норм у міжнародних відносинах (2 год.).

Право об'єктивне і суб'єктивне. Специфіка джерел міжнародного права. Принципи міжнародного права.

Мораль як фундаментальний комплекс соціальних норм і регуляторів політичних відносин, у яких суб'єктами є держави, нації, міждержавні та недержавні організації, транснаціональні корпорації і навіть окремі індивіди. Політична етика.

Правові яруси: “м'яке право”, “жорстке право”, “загальне міжнародне право”.

Практичне заняття 7 (2 год.)

7.1 *Міжнародне право як юридична база системи міжнародних відносин.*

7.2 *Основні моральні імперативи і норми у міжнародних відносинах.*

7.3 *Особливості взаємодії права і моралі у міжнародних відносинах.*

Тема 8. Національний інтерес як головне спрямування зовнішньої політики та проблеми безпеки і стабільності в світовій політиці. (2 год)

Безпека як головний аспект у функціонуванні суб'єктів міжнародних відносин. Погрози реальні і потенційні, глобальні, регіональні і локальні. Національна безпека як частина основного, постійного національного інтересу держави. Поняття і структура безпеки.

Основні глобальні загрози для національної безпеки держав. Співвідношення безпеки і стабільності. Шляхи стабілізації світової політики.

Практичне заняття 8 (2 год)

8.1. *Поняття «національний інтерес». Концепція національної безпеки як основа стабільності міжнародних відносин.*

8.2. *Загрози для національної та міжнародної безпеки.*

8.3. *Захист національних інтересів України в умовах російської агресії.*

МОДУЛЬ 2. Сучасні тенденції світового політичного процесу

Змістовий модуль 3. Основні проблеми міжнародних відносин та сучасні тенденції в світовому політичному процесі.

Тема 9. Конфлікти в міжнародних відносинах (2 год.).

Суспільно-політичне явище конфлікту. Еволюція поглядів на конфлікти між країнами (Фукідід, Сунь Цзи, Платон, Арістотель, Нікколо Макіавеллі). Сучасне трактування конфлікту (Г. Маргентау, К. фон Клаузевіц). Характеристика міжнародних конфліктів: простір, час, інтенсивність конфлікту та його коливання у часі, структура конфлікту), мотивація конфлікту та цілі учасників, сприйняття учасниками один одного. Типи та форми сучасних міжнародних конфліктів. Сценарії ескалації насильства З. Бжезінського.

Особливості міжнародного конфлікту у глобалізованому світі. Засоби та методи в процесі врегулювання міжнародних конфліктів. Суб'єкти та об'єкти міжнародного конфлікту. Арбітраж як дієвим засіб врегулювання конфліктів. Вирішення міжнародних конфліктів – військова сила або економічні санкції. Методи врегулювання міжнародних конфліктів.

Трансформація змістового наповнення поняття «сила» відслідковується у теоретичних положеннях постмодернізму. «М'яка» і «жорстка» сила у міжнародних відносинах.

Практичне заняття 9 (2 год.)

9.1. *Сутність, причини та типологія сучасних міжнародних конфліктів.*

9.2. *Процес врегулювання міжнародних конфліктів у сучасному світі.*

9.3. *Сила як сутнісна характеристика міжнародних конфліктів.*

Тема 10. Сучасні тенденції світової політики в контексті глобалізації (2 год.).

Зміст процесу глобалізації. Радикальні наукові підходи до глобалізації. Етапність глобалізаційного процесу. Римський клуб – центр вирішення глобальних проблем. Основні ознаки глобалізаційного процесу.

Інтегративна роль постановки глобальних проблем в політичному житті міжнародного співтовариства. «14 пунктів» Вільсона – перша спроба підкорити глобалізацію політичним інструментарієм. ООН – як механізм вирішення глобальних проблем: проблема ефективності. Pax Americana – сучасна реальність. Світове урядування у час глобалізації: мережа взаємопов'язаних центрів влади.

Бреттон-вудська валютно-фінансова система. «Вашингтонський консенсус» (Дж. Уільямсон). Ліберальна економіка – як показник глобалізаційних процесів в економіці. «Рейганоміка». Просування дерегуляції і лібералізації у економіках світу. «Корпоративна» глобалізація.

Роль ЗМІ в контексті розвитку нових інтернет-технологій. CNN International. Технології інтернету Web 2.0. Мережеві комунікації – обличчя нової інформаційної глобалізації. Кризові процеси у глобалізованому світі.

Практичне заняття 10 (2 год.)

10.1. *Глобалізація як явище світової політики.*

10.2. *Політичний вимір глобалізації.*

10.3. *Економічний вимір глобалізації.*

10.4. *Інформаційний вимір глобалізації.*

Тема 11. Регіональні проблеми міжнародних відносин. (1 год)

Поняття регіону. Теорія «природних кордонів». Історико-культурна, економічна, соціально-політична ознака регіону.

Регіоналізм як ідеологія. Концепції «нового регіоналізму». «Регіональна політика Спільноти». «Wider Europe». Модель «східного регіоналізму».

Кодифікація UN M49 (Standard Country or Area Codes for Statistical Use).

Етно-конфесійні суперечності. Територіальні зіткнення. Конфлікт за експлуатацію економічних ресурсів.

Практичне заняття 11 (2 год)

12.1. *Регіони у міжнародній політиці.*

12.2. *Регіоналізм у сучасному світі.*

12.3. *Макрорегіони світу.*

12.4. *Регіональна стабільність і регіональна інтеграція.*

Тема 12. Міжнародні інформаційні відносини як складова сучасної матриці світової політики (1 год.).

Феномен інформатизації. Політичне значення інформатизації. Глобальні інформаційні ризики. Політичні технології управління інформатизацією.

«Цифровий розрив» між державами постбіполярного світу. Хартія глобального інформаційного суспільства. Ознаки «наздоганяючої інформатизації». Кіберполітика, ноополітика, медіа політика – сучасні дефініції інформаційного міжнародного політичного простору.

«Інформаційна війна» в контексті аналізу у науковому дискурсі. Основні форми ведення технічної інформаційної війни. Типи інформаційної війни. Засоби та методи інформаційної боротьби.

Практичне 12 (2 год.)

13.1. *Сутність інформатизації в її політичному вимірі.*

13.2. *Інформатизація світової політики через використання досягнень інформаційної революції.*

13.3. *Сутність та особливості інформаційної війни.*

13.4. *Конфлікт між релігією і політикою.*

Україна у світовій політиці

Тема 13. Україна як суб'єкта світової політики (2 год.).

Традиції зовнішньої політики України – геополітична, цивілізаційна, соціокультурна. Історична еволюція суб'єктності української держави у міжнародних відносинах. Основне завдання зовнішньої політики сучасної України.

Україні певні переваги і певні ризики України у світовій політиці як своєрідного аванпосту між Європою й Азією. Основні принципи геостратегії України.

Зближення з ЄС є гарантією та інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. УПС – Угода про партнерство та співробітництво (1994). Угода про асоціацію між Європейським Союзом та Україною: зміст та сутність. Політичний діалог Україна – ЄС.

Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору (09.07.1997) та Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство (21.08.2009). Патнрство Україна-НАТО 2014-2021 рр. Військово-політична підтримка України країнами НАТО...

Тенденції та загрози побудови нового світового порядку. Україна в світовому політичному процесі 2014 – 2021 рр.

Практичне заняття 13 (2 год.)

15.1. Основні віхи утвердження України як повноправного суб'єкта міжнародних відносин.

15.2. Україна між Європою й Азією.

15.3. Співпраця між Європейським Союзом та Україною.

15.4. Основні виміри відносин між Україною та НАТО.

Індивідуальне завдання підлягає захисту студентом на заняттях, які призначаються додатково. Індивідуальне завдання може бути виконане у різних формах. Студенти можуть зробити його у вигляді реферату. Реферат повинен мати обсяг 18-24 сторінок А4 тексту (кегель Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1,5), включати план, структуру основної частини тексту відповідно до плану, висновки і список літератури, складений відповідно до ДСТУ 8302:2015. В рефераті можна помістити словник базових понять до теми. Водночас індивідуальне завдання може бути виконане в інших формах, наприклад, у вигляді презентації у форматі Power Point. В цьому разі обсяг роботи визначається індивідуально – залежно від теми.

Як виконання індивідуального завдання за рішенням викладача може бути зарахована участь студента у міжнародній або всеукраїнській науково-практичній конференції з публікацією у матеріалах конференції тез на одну з тем, дотичних до змісту дисципліни, або публікація статті на одну з таких тем в інших наукових виданнях. Текст індивідуального завдання подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до закінчення семестру. Заняття із захисту індивідуальних завдань призначаються не пізніше, ніж за 1 тиждень до закінчення семестру. Викладач має право вимагати доопрацювання індивідуального завдання, якщо воно не відповідає вимогам.

Індивідуальні завдання до Модуля 1 (Орієнтовна тематика)

Політологія міжнародних відносин: об'єкт, предмет, функції.

Політологія міжнародних відносин у системі наук і навчальних дисциплін. Основні методи політології міжнародних відносин.

Проблеми міжнародних відносин у політичних теоріях минулого. Традиціоналістський і модерністський підходи до аналізу міжнародних відносин.

Глобальна система міжнародних відносин: політологічний аналіз суті й основних тенденцій розвитку. Політичні аспекти глобальних проблем сучасного світу.

Регіональні міжнародні системи: політологічний аналіз основних особливостей функціонування.

Геополітичні концепції ХХ ст. (континенталізм, атлантизм, мондіалізм, євразійство, континенталізм і поліцентризм).

Міжнародний актор: теоретичний і конкретно-політичний статус.

Співвідношення і взаємозв'язок основних учасників міжнародних відносин.

Національні інтереси: поняття, структура, роль у міжнародних відносинах.

Національна безпека в структурі державних інтересів.

Сила – серцевина міжнародних відносин.

Взаємодія права та моралі в міжнародних відносинах: історія та сучасність.

Міжнародні конфлікти: суть, причини, особливості, шляхи розв'язання.

Співробітництво як фактор стабілізації міжнародних відносин.

Інтеграційні процеси в міжнародних відносинах: теоретичне обґрунтування та політична практика.

Цивілізаційні особливості сучасної системи міжнародних відносин.

Політичний реалізм Г. Морґентау та Р. Арона: порівняльний аналіз.

Теорії інтеграції в науці про міжнародні відносини.

Неореалізм в теорії міжнародних відносин.

Джеймс Розенау про взаємозв'язок внутрішньої та зовнішньої політики.

Системний підхід у дослідженні міжнародних відносин.

Синергетичний підхід у дослідженні міжнародних відносин.

Особливості прийняття зовнішньополітичних рішень у кризових ситуаціях (Р. Холсті, Грем Т. Алісон).

Роль сили в міжнародних відносинах.

Глобальна макросистема міжнародних відносин.

Співробітництво у міжнародних відносинах.

Національна безпека в структурі державних інтересів.

Міжнародна безпека: теоретико-концептуальні підходи.

Індивідуальні завдання до Модуля 2

Глобалізаційні процеси в сучасному світі.
Гуманітарна діяльність ООН у врегулюванні збройних конфліктів (2010 – 2025 рр.).
Транскордонний вимір європейської інтеграції.
Міжнародний тероризм та особливості боротьби з ним.
Асиметрія в українсько-російських відносинах.
Військова присутність як інструмент зовнішньої політики росії та США.
Формування зовнішньополітичної стратегії США після “холодної війни”.
Нова американська зовнішньополітична глобальна стратегія: особливості формування.
Політико-правова оцінка анексії Криму.
Сучасна дипломатія як засіб регулювання міжнародних відносин.
Геополітичні виміри України в загальноєвропейському політичному процесі.
Глобальний вимір війни Україна – росія.
Вплив Інтернету на сучасну систему міжнародних відносин.
Зовнішньополітичний імідж України та особливості його формування.
Особливості реалізації Україною євроінтеграційної стратегії.
Проблеми забезпечення інформаційної безпеки держави.
Формування та здійснення зовнішньої політики України в 1999 – 2004 рр.
Особливості формування зовнішньополітичної стратегії України в 2005 – 2009 рр.
Особливості формування зовнішньополітичної стратегії України в 2010 – 2013 рр.
Особливості формування зовнішньополітичної стратегії України в умовах російської агресії 2014 – 2026 рр.
Роль ТНК у формуванні міжнародної політики.
Міжнародний тероризм в інформаційно-комунікативному просторі світової політики.

Посилання на сторінку електронного навчально-методичного комплексу дисципліни:
<https://org2.knuba.edu.ua/user/index.php?id=3779>